

WO2Net

Aan:
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
De heer E. Bruins
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Afschrift aan:
de heer A. Wolfsen, Voorzitter Autoriteit Persoonsgegevens
Postadres:
Postbus 93374
2509 AJ Den Haag

Ministerie van VWS
de heer V. Karremans, Staatssecretaris
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

Den Haag/Amsterdam, 18 februari 2025

Betreft: pleidooi betere toegankelijkheid slachtofferarchieven Tweede Wereldoorlog

Geachte heer Bruins,

Wij schrijven u deze brief namens de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (SMH)¹ en de Stichting WO2Net. Ons initiatief wordt mede ondersteund door de Liberation Route Europe (LRE) en de Oorlogsgravenstichting.

Graag vragen wij uw aandacht voor een onderwerp dat ons zeer na aan het hart ligt omdat het een grote impact heeft op ons werk en de doeltreffendheid daarvan.

In de huidige politieke en maatschappelijke discussie rondom de openbaarmaking van de CABR-archieven missen wij aandacht voor veel andere oorlogsarchieven. De door de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) opgeworpen belemmeringen voor (online) toegankelijkheid vanwege privacy issues - die in het geval van het CABR bovendien hebben geleid tot verlenging van de beperkte openbaarheid ervan - werken zeer belemmerend voor de doelstellingen, slagkracht en reikwijdte van onze sector.

¹ SMH vertegenwoordigt de volgende instellingen: Airborne Museum Hartenstein, Bevrijdingsmuseum Zeeland, Fries Verzetsmuseum, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Indisch Herinneringscentrum, Joods Cultureel Kwartier (Nationaal Holocaustmuseum, Hollandsche Schouwburg), Museum Rotterdam '40-'45 NU, Nationaal Monument Kamp Amersfoort, Nationaal Monument Kamp Vught, Nationaal Monument Oranjehotel, Nationaal Onderduikmuseum, Verzetsmuseum, Vrijheidsmuseum.

Wij voorzien dat de stellingname van de AP in de kwestie rond het CABR zich niet zal beperken tot alleen dit archief. De redenering die de AP volgt in zijn waarschuwingsbrief betekent feitelijk dat alle archieven die de WO2-oorlogsgeschiedenis van Nederland belichten vanwege schending van de privacy van mogelijk nog levende personen, niet online of op andere wijze toegankelijk en openbaar kunnen worden gemaakt. Zij lopen ook nog eens het risico beperkt openbaar te blijven totdat de laatste persoon die in het archief wordt genoemd met zekerheid is overleden (110 jaar na geboorte).

Dit terwijl deze archieven van enorm belang zijn voor het blootleggen van nog steeds onderbelichte of onbekende gebeurtenissen in oorlogstijd. Informatie die vaak van grote waarde is voor nabestaanden van oorlogsgetroffenen, specifiek de vervolgd en verzetsdeelnemers. Zowel in het CABR-archief als veel andere oorlogs-gerelateerde archieven, bevinden zich zeer veel nog onbekende gegevens over de slachtoffers van vervolging en terreur tijdens de Tweede Wereldoorlog in ons land. Het is zaak dat die informatie zo snel mogelijk voor diegenen toegankelijk kan worden die er veel baat bij kunnen hebben maar niet veel tijd meer hebben om zich daartoe te verhouden: de tweede generatie. Wij voelen ons belangenbehartigers van deze groep.

Wij pleiten voor het borgen van de openbaarheid en maximale toegankelijkheid van oorlogsarchieven. Vanuit bovengenoemd belang van nabestaanden, maar ook vanuit onze taak om de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog via verschillende perspectieven goed, volledig en in de juiste context over te dragen aan een zo breed mogelijk publiek. Voor een goede invulling van die taak, waarin museale presentaties en educatieve programma's een belangrijke kern vormen, moeten wij de informatie die besloten ligt in deze archieven makkelijker en ruimer dan nu het geval is kunnen gebruiken voor ons werk.

In oorlogsarchieven zijn de lotgevallen van individuele Nederlanders terug te vinden. Van slachtoffers, van verzetsdeelnemers, van mensen die collaboreerden en van omstanders. Juist het kunnen weergeven van dat persoonlijke is een uiterst belangrijke voorwaarde om een connectie en gevoel te krijgen (en te houden) met een nog altijd zeer relevant verleden, dat echter ook een wijkend perspectief kent. Nieuwe generaties staan verder af van deze gebeurtenissen en vragen om nieuwe benaderingen en toepassingen. Het is ook niet voor niets dat in de oorlogs- en verzetsmusea en de herinneringscentra (maar ook in boeken, theaterproducties, podcasts enzovoort) in de afgelopen decennia dit 'persoonlijke verhaal' sterk op de voorgrond is komen te staan.

Er zijn vele voorbeelden te noemen van archieven en collecties die nu door de geldende privacybeperkingen niet of slechts gedeeltelijk toegankelijk zijn en gebruikt kunnen worden, om ons verhaal over te brengen aan het grote publiek. Naast het belangrijke oorlogsarchief van het Nederlandse Rode Kruis, moet daarbij ook gedacht worden aan de Joodse Raad-cartotheek en de archieven van de belangrijkste Nederlandse kampen: Oranjehotel, Amersfoort, Westerbork en Vught. In onze optiek is geen inhoudelijk valide argument te noemen waarom deze archieven en cartotheken nog niet openbaar kunnen zijn, laat staan dat ze eventueel nog langer beperkt openbaar zouden moeten blijven. Bovendien is niet uit te leggen dat via een paar muisklikken een deel van deze informatie wel te vinden is, namelijk via de bij onze Oosterburen vanuit Bad Arolsen opererende 'Arolsen Archives' dat online te raadplegen is.

Wij doen dan ook een zeer dringend beroep op u om het werken met al deze archieven voor publieksgerichte praktijk-toepassingen op zo kort mogelijke termijn én met heldere afspraken, alsnog mogelijk te maken. En we doen dit in de wetenschap dat deze professionele behoefte veel breder leeft, ook binnen diverse aan ons werk verwante sectoren - onder wie de archiefsector.

Onlangs werd bekend dat in het concept nieuw Archiefbesluit is opgenomen dat er kopieën mogen worden verstrekt van documenten die persoonsgegevens bevatten, mits het verzoek betrekking heeft op onderzoek naar genocide, misdrijven tegen de menselijkheid, of oorlogsmisdrijven, die gedurende de Tweede Wereldoorlog heeft of hebben plaatsgevonden. Wij begrijpen dat hiermee een juridisch hiaat wordt gerepareerd waar veel onderzoekers al jarenlang tegenaan lopen, en onderschrijven het belang hiervan.

U heeft bovendien, naar aanleiding van de belemmeringen die nu rond het CABR zijn opgeworpen door de AP, duidelijk aangegeven dat u een snelle 'reparatie' in de Archiefwet wilt doorvoeren. Dit voelt als een steun in onze rug. Maar tegelijkertijd beseffen wij dat ook wetswijzigingen lange doorlooptijden kunnen hebben én dat met de voorgenomen wetwijziging de bezwaren van de AP misschien niet of niet volledig van tafel gaan. In dit kader merken wij op dat de zienswijze van de AP een uiterst strikte en absolute is, terwijl ook andere interpretaties van wet- en regelgeving mogelijk zijn die zouden moeten worden meegenomen in uw overwegingen.

Wij roepen u dan ook op om nu al, vooruitlopend op de voorgenomen juridische maatregelen, het maatschappelijk belang van openbare en toegankelijke oorlogsarchieven te bevorderen en mogelijk te maken. We kunnen het ons niet veroorloven om hier veel tijd verloren te laten gaan. Niet waar het gaat om de omvangrijke taak die wij als herinneringssector hebben in het goed overbrengen van de oorlogsgeschiedenis aan jongeren. En zeker niet voor degenen die al zo lang om antwoorden verlegen zitten die in onze oorlogsarchieven kunnen worden teruggevonden.

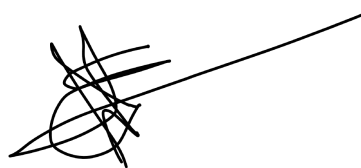
Wij hopen zeer dat het mogelijk is in goed en constructief onderling overleg tot een werkbare interpretatie en uitwerking te komen. Willen we immers niet allemaal dat de gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog blijven inspireren en leiden tot bewustwording van de belangrijke waarden die wij in ons land koesteren, zoals vrijheid en onze democratische rechtsstaat. De talloze levensgeschiedenissen van toen, verteld in de musea en op de herinneringsplekken gewijd aan de Tweede Wereldoorlog, onderstrepen op indringende wijze wat er kan gebeuren wanneer deze waarden worden ontkend en opzij worden geschoven.

Vanzelfsprekend zijn wij altijd graag tot nadere toelichting en gesprek bereid.

Hoogachtend,

Yvonne van Genugten
voorzitter SMH 40-45

Ellen van der Waerden
directeur WO2Net